

نقش و جایگاه پلیس خصوصی

(در ایران و امارات)

تألیف :

ضحی غلامی زبیدی

انتشارات شهر آشوب

سرشناسه	: غلامی دنیانی، ضحی، ۱۳۶۰-
عنوان و نام پدیدآور	: نقش و جایگاه پلیس خصوصی (در ایران و امارات)/تألیف ضحی غلامی دنیانی.
مشخصات نشر	: تهران: شهرآشوب، ۱۳۹۹.
مشخصات ظاهری	: ۱۴۴ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۷۵۱۳۹۹-۹
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: پلیس خصوصی -- ایران
موضوع	: Police, Private -- Iran
موضوع	: پلیس خصوصی -- امارات متحده عربی
موضوع	: Police, Private -- United Arab Emirates
موضوع	: پلیس -- مطالعات تطبیقی
موضوع	: Police -- Comparative studies
رده بندی کنگره	: ۸۲۹۱۲
رده بندی دیویی	: ۳۷۰ (۲۸) ۱۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۷۰۱۶۶۷

انتشارات شهرآشوب

میدان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، خ روانمهر، بین ۱ فروردین و فخر رازی، پلاک ۹۱

* تلفن: ۶۶۴۱۲۵۵۹ همراهِ ۰۹۱۳۳۸۳۰۶۴۱

عنوان: نقش و جایگاه پلیس خصوصی

نویسنده: ضحی غلامی دنیانی

ناشر: انتشارات شهرآشوب

صفحه‌آرایی: نوژن گرافیک

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۹

تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۵۱۳-۹۹-۹

قیمت: ۲۰۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

بخش اول:	۱۵
مفهوم، خاستگاه، تحولات و ضرورت تأسیس پلیس خصوصی	۱۵
فصل اول: مفهوم، خاستگاه و تحولات پلیس خصوصی	۱۸
مبحث نخست: خاستگاه و مفهوم پلیس خصوصی	۲۱
گفتار اول: خاستگاه پلیس خصوصی	۲۱
گفتار دوم: مفهوم پلیس خصوصی	۲۲
مبحث دوم: تحولات پلیس خصوصی	۲۵
گفتار اول: سیر تحول پلیس خصوصی در امارات متحده عربی	۲۶
گفتار دوم: سیر تحول پلیس خصوصی در ایران	۳۵
فصل دوم: ضرورت‌ها و فواید	۳۸
مبحث نخست: ضرورت‌های تأسیس پلیس خصوصی	۳۸
گفتار اول: روند رو به رشد بزهکاری	۳۹
گفتار دوم: محدودیت‌های پلیس دولتی در پیشگیری و برخورد با بزهکاری	۴۶
مبحث دوم: ضوابط ناظر بر تأسیس پلیس خصوصی	۵۵
گفتار اول: ضوابط ناظر بر تأسیس پلیس خصوصی در امارات	۵۵
گفتار دوم: ضوابط ناظر بر پلیس خصوصی در ایران	۷۰
بخش دوم:	۷۷
شرایط، حدود، اختیارات پلیس خصوصی و کارکردهای آن	۷۷
فصل سوم: حدود اختیارات پلیس خصوصی	۷۸
مبحث نخست: محدوده اختیارات پلیس خصوصی در امارات	۷۸
مبحث دوم: محدوده اختیارات پلیس خصوصی در ایران	۸۱
گفتار اول: فعالیت پلیس خصوصی به عنوان پیشگیری	۸۳
گفتار دوم: فعالیت پلیس خصوصی به عنوان ضابط	۸۶
فصل چهارم: کارکردهای پلیس خصوصی	۸۸
مبحث نخست: کارکردهای پلیس خصوصی در حوزه اقدامات کنشی	۹۲
مبحث دوم: کارکردهای پلیس خصوصی در حوزه اقدامات واکنشی	۹۶
فصل پنجم: نهاد یا مرکز ناظر بر فعالیت پلیس خصوصی	۱۰۱
مبحث نخست: نهاد یا مرکز ناظر بر فعالیت پلیس خصوصی در امارات	۱۰۲

مبحث دوم: نهاد یا مرکز ناظر بر فعالیت پلیس خصوصی در ایران.....	۱۰۳
فصل ششم: چالش های فرا روی پلیس خصوصی.....	۱۰۵
مبحث نخست: خلاء ها و نارسایی های قانونی.....	۱۰۵
مبحث دوم: ضعف آموزش کارکنان.....	۱۰۸
مبحث سوم: تهدیدات امنیتی.....	۱۱۰
مبحث چهارم: بی اعتمادی عمومی.....	۱۱۳
نتیجه گیری.....	۱۱۷
فهرست منابع مأخذ.....	۱۳۱
الف - کتب.....	۱۳۱
ب- مقاله.....	۱۳۳
ج- قوانین.....	۱۳۴
د- سایر منابع.....	۱۳۴
۲- منابع عربی.....	۱۳۵
۳- منابع انگلیسی.....	۱۳۶
۴- سایت های اینترنتی.....	۱۳۶
پیوست.....	۱۳۹

مقدمه

امنیت اساسی ترین نیاز انسان ها در زندگی است. انسان ها همواره در طول تاریخ تمدن بشری به دنبال یافتن راهی برای تامین امنیت بوده اند و راههای گوناگونی را آزموده اند. امروزه مشروعیت دولتها بستگی به توانایی آنها در تامین نظم و امنیت شهروندان و پایین نگه داشتن نرخ جرائم در سطح جوامع دارد.

جرم پدیده ای است که قدمتی به درازای زندگی بشری در جهان دارد و در طول زمان، برخوردهای متفاوتی با آن صورت گرفته و نظرات متفاوتی در مورد آن ابراز گردیده؛ عده ای آن را پدیده ای مفید و بهنجار تلقی کرده اند و عده ای دیگر آن را امری مضر شمرده اند، بنابراین می توان گفت که جرم و مبارزه با آن و پیشگیری از آن امری است که همواره در طول تاریخ وجود داشته و امری نوظهور نمی باشد و دنیای کنونی به شدت نیازمند عزمی راسخ و تلاشی فراگیر برای کاهش نسبت جرم و کمرنگ کردن انگیزه های مجرمانه در افراد است تا از این طریق تا حدود زیادی بتوان از شدت بزهکاری و جرم در جامعه بکاهد.

علل وقوع جرم در جرائم مختلف، متفاوت است و در جهت مبارزه و پیشگیری و کاهش جرم کلیه نهادهای جامعه می بایست با یکدیگر همکاری نمایند و برنامه ریزی لازم را داشته باشند.

امروزه با تغییر و تحولات اجتماعی گسترده و عمیقی در جوامع روبرو هستیم که این تغییرات سبب شده که نظریه های مختلف امنیتی برای حفاظت مناسب از جامعه، با توجه به پیچیدگی های جدید، تحول یابند و کارکردهای پلیس نیز دچار تحول شود. پلیس صرفا با اتکا به اقدامات انتظامی و نگاه سنتی نمی تواند در جهت مهار جرائم، تحولات اساسی کسب کند، بنابراین رویکردهای اجتماع محور و دخالت دادن سازمان ها، اقشار و گروهها در زمینه تولید امنیت نقش بارزی ایفا می کند.

راه حل اساسی کاهش نرخ جرم توجه علمی و اصولی به پیشگیری از جرم به دو طریق پیشگیری وضعی و پیشگیری اجتماعی می باشد که بخشی از پیشگیری وضعی از جرم متوجه نیروی انتظامی است.

پیشگیری از جرم معمولا از طریق اجرای قانون و مجازاتها، کاهش فرصتهای ارتکاب جرم و برنامه های توسعه اجتماعی انجام می گیرد. اقدامات پیشگیری غیر کیفری از آنجایی که قبل از وقوع جرم مورد استفاده قرار می گیرند، باید فاقد خصیصه کیفری و قهرآمیز باشد. امروزه کلیه کشورها به این نتیجه رسیده اند که پیشگیری بسیار با صرفه تر و آسانتر و در کل بهتر از درمان

بزهکار و مبارزه با جرائم است و از دیدگاه سنتی پلیس و مبارزه با جرم به دیدگاه نوین پیشگیری از جرم تغییر رویه داده اند. یکی از دستاوردهای دیدگاه نوین به مسئله پیشگیری از جرم، پلیس خصوصی می باشد که امروزه در کشورهای جهان از آن استفاده می شود و در حوزه امنیت داخلی و سرزمینی نقش بسیار پر رنگی ایفا می کند. حتی در برخی از کشورها کارکردی چند برابر پلیس دولتی دارد. در این کتاب سعی شده تا پیشگیری و انواع آن تعریف شوند و پلیس خصوصی که یکی از نهادهای غیر دولتی است که در ارتباط با نیروی انتظامی می باشد و نقش آن در کاهش جرائم و شیوه مبارزه با جرائم توسط این ارگان و مزایا و معایب آن و ... در دو کشور ایران و امارات متحده عربی مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد و با توجه به اینکه این موضوع، مطلبی جدید را به همراه خواهد داشت، امیدست که گامی باشد در جهت ارتقاء سطح امنیت کشور عزیزمان.

مسئله جرم و مبارزه با آن، جرم به درازای تاریخ زندگی بشر دارد و همواره در طول تاریخ تمدن بشری وجود داشته است و دولتها با آن درگیر بوده اند.

با پیدایش نخستین نحله های ایستادگاری و تمرکز ابزار قدرت در دست دولت، نبض امنیت اجتماع در دست دولت قرار گرفت و نهاد حکومت به عنوان منبع و مرجع امنیت ساز در عرصه عمومی ظاهر گردید. از این رهگذر اعتبار دولتها به عنوان تنها سازمان مشروع در کاربرد انحصاری زور مقبولیت عام و مورد احترام و اقبال حوزه های مدنی و خصوصی قرار گرفت. پیشینه این اقبال ناشی از وجود دیدات متعدد بوده که باعث چرخش و تمایل به واگذاری مسئولیت تولید و حفظ امنیت از سری جامعه به نظام سیاسی در قبال فروگذاری بخشی از آزادی در قبال امنیت شد و دولت تنها نهادی که بدن نزاع در حل مشکل امنیتی شناخته شد و مقوله امنیت با قدرت تعریف گردید. بنابراین نیروی نظامی به عنوان یکی از مهمترین عناصر قدرت دولت به صورت چند کارکردی مسئول حفظ حاکمیت و تامین امنیت داخلی شد. به دنبال حفاظت اجتماعی داخلی و پاسخگویی به تهدیدات درون مرزی، پلیس در زیر مجموعه نیروی انتظامی، به عنوان سازمانهای رسمی کنترل اجتماعی نهاد حکومت در راستای پاسخ به یک نیاز اساسی یعنی حفظ امنیت اجتماعی ایجاد گردید. این سازمان به نوعی نماد اقتدار در افکار عمومی و همچنین تنها نیروی مشروع اجبار کننده داخلی محسوب می شود.

کم کم با تغییر و تحولات اجتماعی در جوامع و افزایش روزافزون جرائم و آسیب های اجتماعی، دولتها دریافتند که تامین امنیت فقط با شیوه گذشته امکان پذیر نمی باشد و در جامعه متحول

و در حال تغییر نمی‌توان با نگاه سنتی امنیت را در جامعه برقرار ساخت و مسئولیت دولت و نهادهای دولتی تامین کننده امنیت با مسئولیت‌های فزاینده‌ای روبرو شد. دولتها دریافتند که پلیس صرفا با اتکا به اقدامات انتظامی با افزایش تعداد نیروهای خود و افزایش گشت‌زنی و دیگر کارها نمی‌تواند در جهت مهار جرائم توفیقات اساسی کسب کند. بنابراین به رویکردهای اجتماع محور و دخالت دادن سازمانها و اقشار و گروهها در زمینه تولید امنیت و پیشگیری از جرم روی آوردند تا بتوانند از این طریق تا حدود زیادی از شدت بزهکاری و جرم در جامعه بکاهند و متوجه این امر شدند که پیشگیری از جرم بسیار آسانتر، بهتر، کم هزینه تر بوده و بیشتر به نفع اجتماع است. بنابراین امروزه گسترش شیوه‌های مقابله با جرائم به درون جامعه و واگذاری بخش قابل توجهی از برنامه‌های پیشگیری از جرم به بخش خصوصی، گریزناپذیر است. تولید امنیت و حفظ آن تنها بعهده یک نهاد یا ارگان خاص نیست و مشارکت مردم و بخش خصوصی را می‌طلبد. پلیس خصوصی یکی از نهادهایی است که در کنار پلیس عمومی به تامین امنیت جامعه می‌پردازد و یکی از دلایل بوجود آوردن پلیس خصوصی و شرکت‌های مربوطه، ضرورت کوچک سازی دولت و نهادهای امنیتی-انتظامی و واگذاری بخشی از حوزه های امنیتی به بخش خصوصی که پتانسیل‌های بالایی در این خصوص دارند می‌باشد. مسائل دیگری همچون افزایش سریع جمعیت در کلان شهرها و تنوع و پیچیدگی جرائم ارتكابی که مستلزم استفاده از تمام احاد جامعه و سازمانهای رسمی و غیر رسمی است از دیگر دلایل بوجود آمدن پلیس خصوصی می باشد. با واگذاری بخشی از فعالیت‌های پلیسی و انتظامی و مراقبت از محله ها، موسسات مالی، اماکن عمومی و خصوصی، مجتمع های تجاری و... به پلیس خصوصی، نیروی پلیس در این رابطه هم با کاهش هزینه در برقراری امنیت این اماکن مواجه شد و بخشی از هزینه های تولید امنیت را به بخش خصوصی واگذار کرد و سهم از احاطه کمبود نیروی انسانی و منابع و سایر موارد، مشکلاتش کمتر شد و اثر جرائم نیز متوقف شد و افزایش نیافتند. این نهاد امروزه در کلیه کشورها فعالیت می کند به نحوی که در برخی از کشورها چند برابر پلیس عمومی و دولتی فعالیت می کنند و نیروهای بیشتری دارند.

پلیس خصوصی در کشور ما نیز بوجود آمده است و در کاهش جرائم موثر بوده است و اگر چه هنوز در مراحل اولیه خود به سر می برد و نیازمند گذشت زمان و فرهنگ سازی در این حوزه است، اما نتایج مطلوبی از خود بر جای گذاشته است و شرکت‌های زیادی در زمینه‌ی پیشگیری از وقوع جرم فعالیت می کنند که نشانه‌هایی از گرایش جامعه و سیاست جنایی ما به این روند است و مطالعات صورت گرفته در این زمینه نشان می دهد که پلیس خصوصی، رابطه مستقیم

با کاهش آمار جرائم و پیشگیری از وقوع جرم دارد و علت این امر وجود رقابت جدی در بخش خصوصی برای یافتن راههای مهم‌تر برای مقابله با جرائم است.

در کشور امارات متحده عربی که جزء کشورهای کوچک می باشد، مسئله امنیت بسیار مهم و اساسی تلقی می شود، چرا که هر گونه اختلال در اداره کشور و هر نوع بی نظمی و هرج و مرج و مسائلی از این قبیل، سبب می شود کنترل کشور از دست دولت خارج و تهدید جدی علیه امنیت کشور محسوب شود؛ به همین دلیل این کشور در تولید و حفظ امنیت تلاش بسیاری می کند و علاوه بر پلیس عمومی، از بخش خصوصی و شرکتهای تولید امنیت، بسیار سود جسته است.

در این کتاب به مسئله پلیس خصوصی، چگونگی کارکرد آن، محدوده وظایف و مسئولیت آنها، تاثیر این نهاد در تئید و حفظ امنیت و نرخ رشد جرائم و دیگر مسائل مربوطه در کشور ایران و امارات متحده عربی می پردازیم از این منظر این دو کشور را مورد مطالعه تطبیقی قرار داده و تجزیه و تحلیل می نماییم.

در مورد پیشگیری از جرم توسط پلیس خصوصی که از وظایف آنها می باشد، در قوانین مدون حدود اختیارات، وظایف، نحوه عملکرد و مأموریت، پلیس برای پیشگیری (اعم از وضعی یا اجتماعی) مشخص نشده است که در اکثر ادعای اجرای سلیقه ای و ناکارآمد پیشگیری مواجه خواهیم شد. قوانین کیفری، وظیفه تحقق آرمان بلند موجود در بند ۵ اصل ۱۵۶ یعنی "اقدام مناسب برای پیشگیری از جرم" را به دست می دهند، اما با نگاه اجمالی به قانون و قانونگذاری پس از انقلاب، اثر چشم گیری در راستای بهادین کردن و احیای آرمان مذکور و طرح ریزی تدابیر پیشگیرانه دیده نمی شود، مگر لایحه ای که اخیراً تصویب رسید و در این زمینه کمک شایانی بود. بنابراین به دلیل عدم وجود قانون جامع قانونی، در مورد تعیین سازوکار انجام امور پیشگیری، پلیس نیز نمی تواند به تنهایی تدابیر پیشگیری را تعیین معینی برای اجرای پیشگیری از جرم اتخاذ کند. پلیس خصوصی، در جهت تامین امنیت نقش مهمی را ایفا می کند که با تدوین و تصویب لایحه جدید پیشگیری از جرم این مهم به مرحله قانون رسیده و درخشان تر از قبل جلوه گر شده است.

در دهه های اخیر کنترل خصوصی جرم و استفاده از پلیس خصوصی رو به افزایش و رشد بوده است.

حضور انواع اقدامات حفاظتی و پیشگیری از جرم و حدود ۴۰۰ شرکت خصوصی در این زمینه نشانه هایی از گرایش جامعه و سیاست جنائی ما به این روند است. البته در ایران با تصویب

قوانینی، تلاش شده از مداخله های پیشگیرانه پلیس، کنترل به عمل آید تا موجب تضییع حقوق مردم نشود و احترام به آزادی های مشروع افراد و حقوق شهروندی حفظ شود که در این مورد لازم است که مقنن دقت عمل بیشتری به خرج دهد. بر طبق ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب شهریور ماه ۱۳۸۳ ابتدا این مؤسسات امنیتی تحت نظارت وزارت کشور و سپس تحت نظارت نیروی انتظامی تشکیل و شروع به فعالیت نمودند. در برخی از کشورهای پیشرفته قریب به یک قرن است که صنعت امنیت خصوصی با هزینه های غیردولتی گامهای مؤثری در جهت پیشگیری از جرایم و ایجاد امنیت برداشته است و حتی در برخی از کشورها از نظر تعداد پرسنل، تجهیزات و خدماتی که ارائه می دهد در جایگاهی بالاتر از پلیس دولتی قرار دارد. در کشور امارات، پلیس خصوصی، به نحو جدی تری به صورت های مختلف اعمال وظیفه می کند و به نظر می رسد این مسئله، در این کشور دارای کارایی و اهمیت بسیار بالایی باشد و تامین امنیت توسط پلیس خصوصی در این کشور به صورت جدی تری دنبال می شود. فعالیتهای مؤسسات امنیت خصوصی (پلیس خصوصی) از یک الگوی واحد و یکنواخت پیروی نکرده است. همچنین هر کشور با توجه به نیازها و ضروریتهای خاص خود نسبت به تشکیل پلیس خصوصی در کشور متبوع خریش اقدام نموده است که کشور ایران و امارات که مورد نظر ما بودند نیز از این قاعده مستثنی نبودند. در مورد استفاده از پلیس خصوصی، مخالفتهایی نیز وجود دارد، زیرا فرضا شهروندی که تا به امروز از دولت توقع پیشگیری از وقوع جرم و مبارزه با تبهکاران داشته است، به تدریج باید بپذیرد که بخشی از بار مقابله با جرائم را بر دوش کشد. همچنین سخنانی از قبیل اینکه این افراد (پلیس خصوصی) آموزش لازم را ندیده اند و احتمال وقوع جرم از ناحیه آنها می رود و... از دیگر مخالفان و مقام هایی است که در مقابل این گروه صورت می پذیرد. پلیس خصوصی در مقابل این مخالفتها، مزایایی از خود برجای گذاشته که اثرات آنها قابل ملاحظه است که به آنها خواهیم پرداخت. در مسئله بیش از ۸۰٪ فعالیتهای نیروهای پلیس و بخش عمومی در حوزه عدالت کیفری غیر اورژانسی بوده یا درگیری مستقیم با مجرمان ندارند که اینگونه فعالیتهای قابل واگذاری به بخش خصوصی می باشند و این مسئله به بالا بردن توان دستگاه عدالت کیفری در این زمینه مقابله با جرائم خواهد انجامید. این مؤسسات در ایران از سال ۱۳۸۱ طبق مصوبه مورخه ۸۰/۱۱/۱۸ شورای امنیت کشور و وفق ماده ۱۲۲ قانون برنامه چهارم توسعه مصوب شهریور ماه ۱۳۸۳ ابتدا این مؤسسات امنیتی تحت نظارت وزارت کشور و سپس تحت نظارت نیروی انتظامی تشکیل و شروع به فعالیت کردند. از سال ۱۳۸۳ عملاً تعداد زیادی عوامل امنیت خصوصی در غالب صدها موسسه،

اقدام به عقد قراردادهای امنیتی نمودند، در حالیکه مبنای قانونی برای فعالیت این موسسات وجود نداشت تنها با استناد به یک بخشنامه داخلی از سوی فرماندهی ناجا فعالیت خویش را شروع نمودند. این موسسات پس از طی مراحل قانونی و تاسیس، تحت عنوان نگهبان محله در فعالیتهایی مثل نگهبانی و مراقبت از اماکن مسکونی، تجاری، گشت زنی در محدوده مأموریتی که به آنها واگذار شده، جلوگیری از تعرضات افراد شرور و مزاحمین به نوامیس مردم، معرفی افراد مظنون به کلاهتري یا پاسگاه محل و پلیس ۱۱۰، همکاری با مسئولین و معتمدین محل و در تعاملی تنگاتنگ با پلیس دولتی همکاری می نمودند.

سرانجام در آبان ماه ۱۳۸۸ با تصویب آیین نامه اجرایی ماده ۱۲۲ برناه چهارم اقتصادی، اجتماعی، اجتماعی و فرهنگی، فعالیت این موسسات امنیت خصوصی در ایران جنبه قانونی به خود گرفت و با حذف دوره اختیارات و ابهامات موجود در رابطه با فعالیت این کنشگران امنیت خصوصی بر صریح گردید.

پروژه خصوصی سازی امنیت (پلیس خصوصی) در کشور ما، هنوز در مراحل اولیه می باشد و امیدواریم که این پایان نامه بتواند یک شایانی به آغاز حرکتی گسترده و عمیق، به عنوان بخشی از سیاست جنائی کشورمان باشد.